

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av undervisning på
yrkesprogram vid Wijkmanska gymnasiet i
Västerås kommun

Innehåll

Inledning

Fakta om skolan

Bakgrund och syfte

Frågeställningar

Resultat

Metod och genomförande

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen vid Wijkmanska gymnasiet i Västerås kommun ingår i detta projekt. På skolan granskades undervisningen i årskurs 2 på industritekniska programmets inriktningar produkt och maskinteknik respektive svetsteknik.

Wijkmanska gymnasiet besöktes den 15-17 oktober 2013. Ansvariga inspektörer har varit undervisningsråden Anna Kjellberg och Marie Wiberg-Svensson. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

Kvalitetsgranskningen av undervisning på yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 gymnasieskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som har ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda rapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Fakta om Wijkmanska gymnasiet

Wijkmanska gymnasiet i Västerås kommun startade hösten 2010 och har hösten 2013 224 elever. På skolan finns tre nationella program; el- och energiprogrammet, industritekniska programmet och teknikprogrammet. Vid skolan

anordnas också teknikcollege Mälardalen samt vuxenutbildning. Lärarna på industritekniska programmet bildar tillsammans med lärarna på el- och energiprogrammet ett arbetslag. Eleverna i årskurs 2 på industritekniska programmet bildar en gemensam klass.

Bakgrund och syfte

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program än på studieförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknat motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna är i behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Själständighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnena. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas.

Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att

de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödinsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen, men sällan i programgemensamma ämnen, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildningen. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

Frågeställningar

Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på industritekniska programmet och identifierat två prioriterade utvecklingsområden. Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?

BEHOV AV UTVECKLING AV ELEVERNAS MÖJLIGHET ATT AKTIVT PÅVERKA UNDERVISNINGEN

Även om eleverna i flera avseenden verkar ha goda möjligheter att utöva inflytande över undervisning, finns det delar som kan utvecklas. En förutsättning för elevernas möjligheter att utöva inflytande på utbildningen är enligt läroplanen att skolan klargör utbildningens mål. Enligt intervjuade elever går de flesta lärarna igenom och förklarar mål i ämnesplaner och kunskapskrav. Eleverna känner däremot inte till utbildningens mål, dvs. examensmålen. Vidare uppger eleverna att det för det mesta är tydligt vad de ska göra och varför. "Lärarna ger oss sin bedömning på ett visst hantverk alternativt betyg för varje moment".

Eleverna är överlag relativt nöjda med sina möjligheter till inflytande över undervisningen. De anser sig ha förhållandevis goda möjligheter att påverka arbetssätt och arbetsformer i undervisningen; exempelvis arbeta enskilt, i par eller i grupp till om man vill redovisa muntligt eller skriftligt. I vissa gymnasiegemensamma ämnen tycker dock eleverna att de inte har givits tillräckligt med möjligheter till att påverka ordningen på innehållet i undervisningen. Istället för att ta tillvara elevernas kunskaper och erfarenheter upplever eleverna att lärarna ganska ensidigt bestämmer undervisningens innehåll. Eleverna på inriktningen svetsteknik är dock särskilt nöjda med att ha fått möjlighet att påverka upplägget av en svetskurs. Eleverna anger att de fick gehör för sina synpunkter och undervisningen lades ut mer koncentrerat under läsåret. Eleverna på inriktningen produkt och maskinteknik uppger att de inte har haft samma utrymme att påverka upplägget av kurser.

Att låta eleverna få utvärdera undervisningen är ett annat sätt att utöva elevinflytande. Eleverna uppger att kursutvärderingar inte är särskilt vanligt förekommande och uttrycker "vi har gjort det någon gång". Eleverna ger dock exempel på hur de i årskurs 1 framförde kritiska synpunkter på hur en kurs hade lagts ut under läsåret som efter ett tag fick effekt.

Enligt Skolverkets övergripande kommentarer om Gymnasieskola 2011 är det lokala programrådets arbete avgörande för att utveckla yrkesutbildningens kvalitet. Vid tidpunkten för besöket saknades det enligt rektorn och lärarna ett lokalt programråd för det industritekniska programmet på Wijkmanska gymnasiet. I de lokala programrådets arbete ska även elevernas synpunkter hämtas in. Enligt rektorn har skolans verksamhetsutvecklare i uppdrag att planera för en omstart. Skolan ingår däremot i ett regionalt programråd för det industritekniska programmet, där deltar dock inte någon elev från årskurs 2.

Lärarna uppger att de vid starten av varje ny kurs alltid går igenom mål och kunskapskrav. Yrkeslärarna menar dock att yrkesämnena vanligen är helt nya för eleverna och att eleverna därför kanske inte förstår vissa begrepp och visst innehåll i kursplanerna. Istället försöker lärarna presentera förslag för eleverna på vad dessa kan påverka inom de ramar som finns i kursplanerna. Lärarna uttrycker dock vad gäller kursernas innehåll att "vi kan inte välja bort delar". Eleverna har däremot enligt lärarna fått vara med och bestämma metoder, arbetssätt och arbetsformer. Exempel på detta uppger lärarna är att eleverna har fått skriva ner "hur vi konkret ska nå dessa mål".

Rektorn menar att eleverna har möjligheter till inflytande, men också att elevernas delaktighet i undervisningen kunde bli mer omfattande. Rektorn uttrycker att: "Vi pratar om elevinflytande och löser det på plats. Det gäller att skapa ett förhållningssätt, men det tar tid att förändra". I samband med faktagranskningen uppger rektorn att skolan efter Skolinspektionens besök har arbetat med att ge eleverna en bättre bild av slutmålet. Skolan har också startat ett lokalt programråd som har haft ett första möte.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolans arbete med delaktighet och elevernas inflytande över innehållet i undervisningen behöver utvecklas. Beträffande elevernas möjlighet till inflytande behöver skolan utveckla formerna för detta. Särskilt gäller detta elevernas delaktighet i det lokala programrådet.

Elevernas kännedom om målen och kunskapskraven varierar mellan ämnen. Alla undervisande lärare på Wijkmanska gymnasiets industritekniska program behöver ge eleverna en klar bild över utbildningens examensmål. Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

BEHOV AV ATT SKOLANS ARBETE MED SÄRSKILT STÖD UTVECKLAS

Granskningen visar att Wijkmanska gymnasiets rutiner för att säkerställa att alla elever får det särskilda stöd de har rätt till behöver utvecklas och tydlig-

göras. Skolans rutiner beskrivs dels i verksamhetsredogörelsen som rektorn skickat in till Skolinspektionen inför granskningen, dels vid intervjuer. Enligt de intervjuade lärarna, elevhälsan och rektorn identifierar skolan de flesta elever som är i behov av särskilt stöd redan i årskurs 1 i samband med screeningen i svenska. Om en elev riskerar F i ett ämne vidtas åtgärder i första hand inom arbetslaget. Exempelvis kan ämnesläraren ge eleven individuell t stöd. Vid Skolinspektionens besök i oktober 2013 var det inte några elever på industritekniska programmet som riskerade F i något ämne. Några eventuella F-varningar hade ännu inte lämnats, detta planerades att ske i samband med utvecklingssamtalen i november. Mentorn skriver en individuell utvecklingsplan för varje elev. Denna plan ersätter inte eventuella åtgärdsprogram. Det är också mentorn som beslutar om att starta en pedagogisk utredning och informerar då rektorn, berörda lärare samt elevhälsan. Vid en så kallad beslutskonferens som sammankallas efter den pedagogiska utredningen, analyseras eleven kunskapsutveckling i samtliga kurser. Wijkmanska gymnasiet använder sig av Skolverkets allmänna råd om arbetet med åtgärdsprogram och blanketter för att dokumentera utredningar och åtgärdsprogram. Exempel på åtgärder härvid är att eleverna hänvisas till den så kallade SOL-stugan där eleverna erbjuds specialpedagogiska insatser i ämnena svenska, matematik och engelska. Särskilt stöd i övriga ämnen ges av respektive ämneslärare.

Enligt de intervjuade lärarna får alla berörda lärare besked om utredningar av elevers behov av särskilt stöd och dylikt. Granskningen visar dock att en lärare i ett gymnasiegemensamt ämne inte har fått information om elever med dyslexi. Enligt lärarna är det kuratorn som ansvarar för att utarbeta åtgärdsprogram när så har beslutats vid beslutskonferensen.

Elevhälsan vid Wijkmanska gymnasiet är gemensam med tre andra gymnasieskolor som tidigare ingick i numera nedlagda Wenströmska gymnasiet. Enligt elevhälsan finns det brister i överlämningarna från grundskolorna. Lärarna ser dock ganska snart vad en elev har problem med, men enligt elevhälsan kan en konsekvens bli att elever hinner sluta innan skolan får tillräcklig information om stödbehovet. Mentorn på Wijkmanska gymnasiet skriver en individuell utvecklingsplan för varje elev om kunskapsutvecklingen. Men stödbehoven är, enligt elevhälsan, inte alltid dokumenterade. Elevhälsan anser sig dock överlag ha kunskap om elevernas behov av särskilt stöd.

Rektorn uppger att det är mentorns ansvar att informera övriga lärare om utredningar och motsvarande. Till skillnad från lärarna uppger rektorn att det också är mentorn som utarbetar åtgärdsprogram, ibland med stöd av elevhälsan. Rektorn uppger vidare att det industritekniska programmet har goda förutsättningar detta läsår i form av tid och personal att ge eleverna särskilt

stöd. I samband med faktagranskningen uppger rektorn att skolan har tagit tag i frågan om särskilt stöd till aktuella elever och att åtgärdsprogram numera också är upprättat för dessa. Ytterligare en lärare har anställts så att skolan kan ge eleverna stöd i de ämnen som behövs. Skolans skriftliga rutiner kommer att tydliggöras och delges all personal under våren.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Wijkmanska gymnasiet behöver utveckla och tydliggöra rutinerna för att säkerställa att alla elever får det särskilda stöd de behöver. Granskningen visar på delvis motstridiga besked om ansvarsfördelningen beträffande åtgärdsprogram och hur information om utredningar m.m. förs vidare inom skolan. Skolan behöver också utarbeta åtgärdsprogram för alla elever som är i behov av särskilt stöd.

Metod och genomförande

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa skolor har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet och inriktningarna. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen. Rektorn på det granskade programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande åtgärdsprogram, betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen. Skolinspektionens elevenkät har inte besvarats. Det saknas också protokoll från skolans lokala programråd.

Vid besöket har lektioner i ämnena allmän automationsteknik, historia, källsvets, materialkunskap, produktionskunskap, produktionsutrustning, samhällskunskap och svenska observerats. Elever har intervjuats i grupp. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektorn om de preliminära resultaten av granskningen. Rektorn har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.